

Правильно організоване розвивальне середовище сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку. Тому створення в дошкільному закладі повноцінного розвивального предметно-ігрового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Середовище має бути джерелом збагачення дитячої діяльності.

Розвивальне предметне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності.

Одна з основних умов створення в дошкільних навчальних закладах будь-якого типу розвивального довкілля для дітей дошкільного віку є опора на особистісно орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми.

Це означає, що:

пріоритетною метою виховання є формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості;

завдання педагога полягає у забезпеченні інтересів дитини, у задоволенні її природних нахилів і потреб;

дорослий у своїй педагогічній діяльності керується положенням: "Не поруч, не над, а разом".

Основні вимоги до обладнання ігрових куточків (центрів, зон):

Усі іграшки, матеріали, атрибути, предмети-замінники об'єднуються за функціональними ознаками відповідно до різних видів предметно-ігрової діяльності дітей (сюжетно-відображувальної, будівельної, рухової тощо).

Більшість дидактичних матеріалів, іграшок та картинок мають бути поліфункціональними, тобто використовуватися по-різному, залежно від мети діяльності.

Усі іграшки, незалежно від їхньої класифікаційної приналежності, групуються так, щоб вони відповідали за розмірами одна одній, зростові дітей і стаціонарному предметному оточенню, в якому малята зазвичай граються.

Середовище має містити як відомі дитині компоненти, так і нові, незнайомі, які забезпечують її пізнавальний розвиток. Поповнюючи обладнання в куточку, вихователь має дотримуватися принципу поступового ускладнення, тобто вносити в групу нові іграшки та ігри згідно з вимогами програми та тими знаннями, яких діти набувають на заняттях. Кожну нову іграшку слід обов'язково обіграти, зробити дітям сюрприз.

Рівень інформативності середовища досягається урізноманітненням тематики (від приготування їжі для ляльки до її лікування тощо).

Предметно-ігрове середовище має бути динамічним і мобільним, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також щоб забезпечувати їм свободу дій. Усе обладнання має постійно поновлюватися, видозмінюватися і легко переноситися з одного центру в інший.

Основні принципи облаштування розвивального довкілля в дошкільних навчальних закладах:

Принцип взаємодії означає, що провідною умовою впровадження особистісно орієнтованої моделі взаємодії дорослого з дітьми, є встановлення між ними позитивних стосунків. Для реалізації цього принципу важливо, по-перше, створити в групі дітей доброзичливу психологічну атмосферу (партнерське спілкування між педагогом і дітьми); по-друге, обладнати групові кімнати меблями різної висоти, щоб і вихователь, і дитина мали можливість наближатися до позицій одне одного. Відсутність контакту не дозволяє вирішувати будь-які освітні завдання. Здійсненню контакту заважають різні позиції: навіть фізично вихователь, як правило, знаходиться у положенні "зверху", а дитина -

"знизу". Така позиція педагога передбачає диктат і повчання. На відміну від цього особистісно орієнтована позиція педагога – партнерська, її можна позначити як "поряд", "разом". При цьому розвивальне середовище створює умови для відповідної фізичної позиції - спілкування з дитиною на основі просторового принципу - "очі в очі". Для цього підійдуть, наприклад, різновисокі меблі, які дають можливість вихователю наблизитися, "опуститися" до позиції дитини або "підняти" дитину до своєї позиції.

Принцип активності, самостійності й творчості полягає в тому, що діти, діючи в організованому предметно-ігровому середовищі, мають змогу розвивати власні інтереси, певні риси характеру, емоції та почуття. Під час практичної діяльності малюки вправляються у виконанні завдань різного ступеня складності, вчать досягати бажаного результату, проявляючи наполегливість, ініціативність, вносять елементи новизни. Таким чином, діти активно пізнають навколишню дійсність, у них розвиваються інтелектуальні, вольові та емоційні здібності.

Розвивальне середовище повинно давати дитині можливості вибору, ставити її у ситуацію, коли треба прийняти самостійне рішення, самовизначитися. Тільки за таких умов діти стають творцями свого предметного оточення, а в процесі особисто розвивальної взаємодії - творцями своєї особистості і свого здорового тіла. Для цього можна використати, в першу чергу, великомасштабні ігрові та дидактичні посібники (легкі геометричні модулі, обтягнені тканиною або шкірою), які легко переставляються в процесі перетворення простору. Можна використати стінки групової кімнати.

Так, одна із стінок може стати "малювальною стінкою творчості". На ній діти малюють кольоровою крейдою, вуглем або фломастерами, створюють як індивідуальні, так і колективні роботи.

Для найменших дітей (2-4 років) підійдуть мальовничі килимки і елементами зображення, які знімаються з допомогою липучок, кнопок, петель з гудзиками і можуть змінюватися (метелики "перелітають" з трави на квітку, пташка "відлітає" в небо, дерево переміщується від будиночка до берега, річки тощо). Такі дії дозволяють дитині не тільки змінювати навколишнє середовище, але й сприяють розвитку її дрібної моторики.

Принцип динамічності полягає в тому, що предметне довкілля, яке оточує дитину, змінюється залежно від її віку, індивідуальних особливостей, пори року, тем, які вивчаються. Так, трирічні діти спроможні самостійно вносити зміни в куточки розвивального середовища. Вони приносять з дому цікаві речі, альбоми, вироби, виготовлені батьками, щоб доповнити й збагатити інтер'єр групової кімнати дитячого садка. Завдання ж вихователя – зберегти цілісність розвивального середовища, не перевантажувати дітей зайвою кількістю іграшок та атрибутів, сприяти раціональному їх використанню. У розвивальному середовищі повинні бути закладені можливості для змін у відповідності зі смаками і настроями дітей, з урахуванням різних педагогічних завдань. Це можуть бути: зміни кольорового і звукового середовища; варіативне використання предметів; поліфункціональне використання приміщень (так спортивний комплекс "міні-стадіон" може бути установлений не тільки у фізкультурному залі, але й в ігровій кімнаті, спальні, роздягальні).

При цьому середовище не повинно бути статичним, нерухомим, постійним. Приблизно один раз у два місяця частина матеріалу оновлюється. Змінюється і розташування меблів.

Принцип вільного центрування передбачає створення певних куточків залежно від програми навчання і виховання дітей. Це дає їм змогу займатися одночасно різними видами діяльності за власними бажаннями та інтересами (розглядати ілюстрації, гратися, виконувати вправи тощо), не заважаючи одне одному. Вони також мають змогу за власним вибором переходити від одного центру діяльності до іншого, від спокійних

занять до активних. Цей принцип тісно пов'язаний з принципом стабільності та динамічності. Життєвий простір у дошкільному закладі повинен бути організований таким чином, щоб діти під час організації різних видів самостійної діяльності не заважали один одному, тобто, щоб їх сфери активності не пересікалися. Допомогати в цьому можуть підвісне обладнання, ширми, екрани, вітрини, вбудовані та пристроєні шафи тощо.

Принцип емоційного комфорту передбачає створення в групі домашнього затишку – атмосфери, в якій дитина почувається психологічно врівноважено. Це досягається оформленням предметно-ігрового середовища репродукціями картин, живими та штучними квітами, ікебанами, настінними керамічними тарілками, декоративними виробами тощо. Середовище повинно пробуджувати у дітей активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом з тим, навколишнє середовище повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, давати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність зон для релаксації (розслаблення). Це може бути і "куточок усамітнення" і затишна кімната (куточок) з м'якими меблями і іншими елементами, які сприяють відпочинку.

Розвивальне середовище повинно забезпечувати умови для формування і розвитку повноцінного образу "Я". Цьому будуть сприяти наявність різних за розміром звичайних та рухомих дзеркал різної кривизни. Емоційний комфорт підтримується і за рахунок організації виставок дитячих робіт (малюнки, аплікація тощо) всіх дітей, незалежно від рівня виконання.

Принцип естетичності полягає у правильному доборі обладнання за кольором, формою, розмірами та в оптимальному розміщенні предметів у предметно-ігровому середовищі. Це сприятиме формуванню в дітей художнього смаку, естетичних почуттів.

Принцип зв'язку з реальним життям передбачає відповідність розвивального предметного середовища сучасним вимогам, тобто соціокультурним особливостям суспільства, в якому діти живуть. Йдеться про забезпечення середовища сучасною технікою (її іграшковими аналогами), сучасними художніми засобами; про врахування належності дітей до певного етносу, культури і побуту рідного народу. Саме тому предметно-ігрове середовище в дошкільних навчальних закладах різних регіонів має свою специфіку.

Принцип урахування вікових особливостей дітей полягає в тому, що добирання матеріалів і розміщення їх у куточках розвивального середовища здійснюється залежно від віку вихованців. Дії з іграшками – перші практичні дії малюка, вони задовольняють і стимулюють його потреби у рухах, у роботі аналізаторів. Але організм дитини розвивається поступово, тож і її іграшки мають "розвиватися" так само поступово. Починаючи з другого року життя, дітям пропонуються усі види іграшок: образні, транспортні, заводні, музичні, дидактичні, іграшки-меблі, фігурки тварин, будівельні набори, іграшки спортивного характеру. Матеріали, які створюють предметне середовище, мають зберігатися на полицях або в шафах, до яких дитина матиме вільний доступ.

На жаль, в сучасному дошкільному закладі ці принципи можуть реалізовуватися (і вже реалізуються) лише частково. Для повного впровадження необхідне інноваційне архітектурне проектування, новий дизайн, промислова продукція (обладнання, меблі, іграшки тощо) нового покоління.

Потрібно уникати тих ігрових матеріалів, які вносять у сюжетно-рольові ігри штампи, одноманітність, перешкоджають прояву самостійної ігрової творчості дитини. До таких

небажаних стереотипів слід віднести традиційні ігрові куточки для сюжетних ігор із незмінними темами і сюжетами ("Лікарня", "Пошта", "Пароплав", "Магазин" тощо).

Предметно-ігрове середовище передбачає: підбір і розміщення іграшок (деталізованих та умовних), ігрових модулів, макетів, предметів-замісників, різних ігрових атрибутів з урахуванням особливостей розвитку ігрової діяльності в різні вікові періоди дошкільного дитинства та формування в дітей тих чи інших ігрових дій із цими ігровими матеріалами.

Основним елементом розвивального ігрового середовища, невід'ємним атрибутом ігрової діяльності дошкільника є іграшка.

Іграшка є узагальненим, матеріальним, естетичним і етичним засобом культурно-історичної наступності досвіду поколінь, носієм того змісту суспільного і предметного світу, який належить дитині засвоїти в період раннього й дошкільного дитинства.

Аналізуючи значущість різних іграшок, слід визначити, що особливу педагогічну цінність мають іграшки, яким притаманні такі властивості:

- поліфункціональність (можливість широкого використання відповідно до замислу сюжету гри, яка сприяє розвитку творчих здібностей, уяви, знакової символічної функції мислення);
- дидактичні якості (можливість навчання дитини конструювання, ознайомлення з кольором та формою, наявність механізмів програмованого контролю, наприклад в електрифікованих та електронних іграшках);
- можливість використання групою дітей (придатність використання іграшки декількома дітьми, у тому числі за участі дорослого як партнера по грі, наприклад для колективних побудов);
- високий художньо-естетичний рівень або їхня належність до творів художнього мистецтва, яке забезпечує залучення дитини до світу мистецтва та народної творчості;
- безпека використання.

Іграшки різняться за своєю тематикою (кого або що вони зображують) та за способами, якими представлені в ній реальні предмети й образи — повно чи фрагментарно, детально чи в найбільш загальних рисах.

До сюжетних іграшок відносяться ті, що відтворюють риси (образ) реального прототипу. За характером відтворення цього образу сюжетні іграшки поділяються на:

- реалістичні (точні копії справжніх предметів);
- прототипні або умовно-узагальнені (що імітують реальні предмети особливим способом через означення і навіть перебільшення основних, головних деталей, пов'язаних зі специфічними функціями предмета й ігнорування його другорядних деталей).

Так газова плита, у якої всі крани крутяться, духовка, яка відкривається, відносяться до реалістичних іграшок; плита, духовка, у яких намальовані крани, — до прототипних або умовно-узагальнених.

На сучасному етапі найбільш відомою є класифікація іграшок, запропонована С.Л. Новосоловою. Ця класифікація найбільш повно відображає реальну ситуацію відносно іграшок нового покоління, які сприяють розвитку дитини.

У класифікації виділяються такі іграшки:

- сюжетно-образні;
- дидактичні (навчальні);
- іграшки-головоломки;
- музичні;
- спортивні;
- театральні;
- святково-карнавальні;

- іграшки-забави.

Розглянемо групи іграшок.

СЮЖЕТНО-ОБРАЗНІ ІГРАШКИ

До них відносяться:

- ляльки, фігурки людей, тварин, елементів природи (у т.ч. м'які іграшки) — квітів, грибів, дерев;
- аксесуари для гри (лялькові меблі, посуд, побутова техніка — праска, пральна машина, пілосос, швейна машина тощо);
- технічні іграшки (транспортні, механічні, ігрові набори типу "Перукарня", "Айболить").

Цей клас іграшок розширює уявлення дитини про навколишній світ. Граючись із такими іграшками, діти вчаться діяти в уявлюваній ситуації, творчо перетворювати різноманітні враження, отримані з різних джерел, проявляти максимум самостійності та соціальну активність; у них розвивається уява.

Однією з найулюбленіших іграшок є лялька.

У чому ж призначення ляльки? Граючись із "пупсиком", ляльками-немовлятами дівчинка "приміряє" на собі роль мами, що доглядає за дитиною, а одягаючи їх, учиться шити чи вишивати, що розвиває художні смаки. І це, звичайно, важливий компонент жіночої ролі.

Також необхідні їй аксесуари лялькового життя: це й набір посуду для ляльок, і побутова техніка, і меблі. Адже дівчата готуються стати господарками. Тому їм і потрібні іграшкові атрибути: пральна машина, пілосос, швейна машина, праска тощо.

Особливо треба виділити значущість м'якої іграшки (м'яконабивної).

Спостереження показують, що дитина особливо ставиться саме до м'якої іграшки. Вона дарує їй свою ніжність, не розлучається з нею впродовж довгого часу. У ставленні до м'якої іграшки проявляються якісь дуже глибокі потреби маленької дитини. І не враховувати цього не можна.

На жаль, тривалий час ці іграшки були заборонені для ігор у дошкільних навчальних закладах. Зараз вони виготовляються із суперсучасних матеріалів, які легко обробляються, тому вони мають право на життя в дошкільному навчальному закладі.

Технічні іграшки знайомлять дитину з процесом праці. У творчих іграх ці іграшки розповідають про досягнення сучасної техніки, а також про техніку минулого і навіть про техніку майбутнього.

ДИДАКТИЧНІ (НАВЧАЛЬНІ) ІГРАШКИ

До цієї групи іграшок відносяться суто дидактичні, дидактичні ігрові набори з правилами, конструктори та будівельні набори. Суто дидактичні іграшки — це:

- мотрійки, пірамідки (засновані на принципі самоконтролю);
- великі порожні куби-вкладки відповідно до масштабу розміру тіла дитини (кількість 2-3 комплектів із 5-7 кубів дає можливість утворювати будь-яку уявну ситуацію — кухня, цирк, магазин, космодром та ін.).

Традиційно дидактична іграшка ставить перед дитиною навчальне (розвивальне) практичне завдання. Мета дидактичних іграшок — передача дітям різних знань; розвиток спритності, влучності, сенсомоторної координації, мовлення, мислення, пам'яті, уяви тощо.

Дидактичні ігрові набори з правилами. До них відносяться:

- поліграфічні іграшки, які використовуються переважно для ігор на столі (набори, які складаються з ігрового поля, дрібних карточок, фігурок та комплектуючих деталей із картону, дерева, пластмаси та інших матеріалів).

• великі іграшки-вкладиші (вони корисні не тільки як засіб вільної фантазійної організації ігрового простору, а і як засіб, який спонукає до більшої рухливості, різноманітності рухів).

Конструктори і будівельні набори. Це:

• тематичні та універсальні конструктори, конструктор LEGO (пер. лат. "я вчуся", "я складаю");

• набори будівельних матеріалів: "ЛЕГО ПРИМО" (до 2 років), який стимулює рух, зір та слух дитини; "ЛЕГО ДУПЛО" (від 1,5 до 5 років) — з його допомогою діти "приміряють" різні професії, можуть побувати шоферами, фермерами, пожежниками;

• набір "ФРИСТАЙЛ" (від 3 до 12 років) — дає можливість зібрати будь-яку модель — будинки, тварин, транспорт;

• "лего техніка" — це набори транспортних засобів (гоночні автомобілі, машини-амфібії, літаки, підводні човни тощо);

• комп'ютерні ігри LEGO — це поєднання відомих LEGO іграшок та сучасних комп'ютерних технологій. (Так є сучасна програма "LEGO Мій світ: незабаром до школи", гонки "LEGO Racers", конструктор "LEGO Гаррі Потер" та програма для дівчат "LEGO Friends");

• пазли — сучасна настільна гра (ілюстрації до казок, звірів, репродукції робіт відомих художників, пейзажі, "колекції" різних видів транспорту: літаків, автомобілів, парусників). Вони складаються з багатьох частинок, які треба скласти в зображення.

Своєрідність конструктивних та будівельних наборів — у різних засобах з'єднання деталей. Конструктори знайомлять дітей з основами та можливістю конструювання, у процесі якого здійснюється інтелектуальний розвиток дитини, формуються здібності до технічної творчості. Ці іграшки розвивають розум, кмітливість і трудові навички.

ІГРАШКИ-ГОЛОВОЛОМКИ — це готові іграшки з дерева, пластмаси, дрібні або середні за розміром. До них відносяться: вікторини, мозаїки, "змійки", циліндрики з кульками, складені картинки.

Метою іграшок-головоломок є розвиток інтелекту, уяви, спритності, наполегливості в рішенні ігрових завдань на основі образного та логічного мислення.

МУЗИЧНІ ІГРАШКИ — іграшкові інструменти: заводні (механічні), інерційні, що імітують справжні. Вони сприяють розвитку в дітей музичних здібностей, умінь зосередитися при сприйнятті окремих музичних звуків, відчувати їхню висоту, темброве забарвлення, довготу, силу (динаміку) звучання. Діти вчаться слухати і впізнавати знайомі мелодії пісень, танців, емоційно відгукуватись на мелодію, ритм, самим творити, імпровізувати простіші мелодії.

СПОРТИВНІ ІГРАШКИ. Це м'ячі, кільця, обручі, кеглі, волани, самокати, велосипеди, бадмінтон, серсо, городки; для спортивних розваг — велосипеди, санки, лижі.

Ці іграшки сприяють найбільшому прояву рухової активності дітей, розвивають рух, координацію, силу, спритність, влучність, окомір, укріплюють фізичне і психічне здоров'я.

ТЕАТРАЛЬНІ ІГРАШКИ. Іграшки, які призначені для театралізованих ігор, розрізняються за видами театральних дій, засобами їхнього використання в грі, матеріалом, розміром. Це:

• костюми, елементи костюмів, атрибути, елементи декорацій, театральна бутафорія для ігор-драматизацій;

• ляльки-іграшки, декорації та бутафорія для ігор у ляльковий театр;

• театральні ляльки, маріонетки, театральні лялькові декорації, костюми та елементи костюмів, маски, бутафорія, декоративна атрибутика для святкових карнавалів.

СВЯТКОВО-КАРНАВАЛЬНІ ІГРАШКИ. До них відносяться костюми, маски, жезли, іграшки-сюрпризи. Ці іграшки є важливим атрибутом усіх дитячих свят, і не завжди вони невеликі за розміром; святково-карнавальні іграшки можуть бути занадто великими, декоративними.

ІГРАШКИ-ЗАБАВИ. Це неваляйки, дергунчики, ваньки-встаньки, м'ячі на гумових шнурках, іграшки, які можуть механічно заводитися, стрибати, нявчати, гавкати, танцювати (жабенятко, що стрибає; пташка, яка дзьобає), людина-яйце, клоуни, різні електронні іграшки, роботи, головоломки та інші).

Іграшки-забави викликають у дітей допитливість, радість, розвивають почуття гумору. Вони об'єднують дітей різного віку, дітей і дорослих у хвилини відпочинку, спільних розваг.

В ігровому середовищі мають бути представлені і прототипні, або умовні, іграшки. Це можуть бути:

- малюнок, контур, у яких виділена характерна риса (телевізор з яскравими кнопками керування) або позначена образність (лялька-конус у косинці, будинок-коробка з вікнами);
- відповідні до розміру руки фішки або кубики з нанесеним на них у верхній частині схематичним зображенням людських облич із різним емоційним виразом);
- намальовані фрагменти реальних предметів (кабіна автомобіля, вітрина магазину, кафе, зображення кімнати чи якоїсь її частини).

До умовних іграшок можна віднести руховий фланелеграф. Готується він так: зшивається полотно з кусків тканини різного кольору. Це полотно згортається в рулон, який підвішується на такі висоті, щоб дитина змогла його дістати.

Принцип його дії: дитина відмотує собі тканину потрібного для гри кольору (синій — якщо грає в моряків або льотчиків, космонавтів; зелений — у мисливців, лісничих; жовтий — у хліборобів).

На цьому фоні кріпляться різні предмети, які відтворюють сюжет (риби, кораблі, птахи, дерева тощо).

У ранньому віці іграшка визначає і тему гри дитини, і характер ігрових дій. Для освоєння дитиною елементарних ігрових дій більш важливі прототипні іграшки, бо вони яскраво виділяють основні специфічні функції предметів. Наприклад, якщо дворічній дитині дати реалістичну іграшкову плиту, то вона замість того, щоб "готувати обід" на ній, буде безперервно відкривати й закривати дверці духовки, крутити кран тощо. Прототипна іграшка, яка обмежує можливості маніпулювання, спонукає дитину на розгортання сюжету, хоча б і елементарного: приготування каші для ляльки, потім її годування.

Гарна лялька — із золотистим волоссям, очами, які закриваються, "справжніми" віями, звичайно приверне увагу малюка 2-2,5 років. Але як? Він доторкнеться пальчиком до очей, надавить на них, дослідить, чи міцно приклеєні вії тощо. Як наслідок таких дій, ляльки швидко перетворюються з красунь у сліпих потвор, батьки засмучуються, діти плачуть, і, звичайно, тут уже не до сюжетної гри.

Усіх цих непорозумінь можна уникнути, якщо запропонувати малюку прототипну ляльку-голячка (з намальованим обличчям, з наліпленою перукою), яку можна (без страху пошкодження) годувати, сповивати, укладати спати тощо. Іншими словами, реалістична іграшка часто може заважати сюжетній грі дітей раннього й молодшого дошкільного віку.

ПРЕДМЕТИ-ЗАМІННИКИ. Це предмети, не призначені спеціально для гри, як, наприклад, сюжетні іграшки, але використовуються дитиною (різноманітний предметний

матеріал: клаптики тканини, бруски, дерев'яні дошки, поролон, палички, шишки, камінчики, мотузки тощо, які замінюють необхідні в грі справжні предмети).

Трансформацію ігрового простору можливо забезпечити через використання різних за величиною картонних коробок, які обклеєні тканиною або кольоровим папером. Такі коробки можуть виготовити діти разом із вихователем. Навіть зовсім маленькі діти люблять гру з картонними коробками: посидіти в них або пролізти через тунель, який можна виготовити за їхньою допомогою. Коробки є багатофункціональними предметними опорами, які дозволяють дітям розгорнути практично будь-який сюжет, підказаний їхнім досвідом та уявою.

Окрім коробок, доречним є використання стільчиків. Зі стільчиків, поставлених у ряд, виходить поїзд, літак, трамвай, машина тощо.

Килимки, пледи, різні за формою і розміром, також можуть використовуватися дітьми як транспортні засоби, платформи для майбутніх будинків, фортів, палаців.

Предмети-замінники грають важливу роль у розвитку уяви, творчості, знаково-символічної функції мислення в грі. На жаль, у більшості дошкільних навчальних закладів предмети-замінники відсутні, що суттєво збіднює розвивальне предметно-ігрове середовище.

Відомо, що творчість дитини починається з наділення певними якостями (потрібними для розвитку гри) предметів, які до цього їх не мали. У цьому — мета та цінність ігрової діяльності, яка розвиває фантазію та творчі здібності дошкільника.

"Діти не люблять іграшок не рухомих, закінчених, добре оброблених, яких вони не можуть змінювати за своєю фантазією... Краща іграшка для дітей та, яку вони можуть примусити змінюватися" — писав К.Д. Ушинський. Психологічні дослідження засвідчують, що введення предметів-замінників в ігри малюків сприяють переходу від наочно-дійового мислення до образного; у старших дошкільнят вони сприяють активізації уяви, фантазії.

МАКЕТИ ТА ПРЕДМЕТНО-ІГРОВІ ФОНИ

Можливості ігрового розвивального середовища збільшується, якщо в ньому будуть представлені макети, які є стимулом, опорою для розгортання дітьми сюжетних комбінацій із дрібними іграшками. Звичайний макет — це зменшений предметний зразок простору й об'єктів уявленого світу (реалістичного або фантастичного). Макет — це лише знак, який наводить дітей на можливий ігровий сюжет або задум, який об'єднує учасників спільної гри, окреслює межу ігрового простору.

Макет "оживає" тоді, коли наповнюється й доповнюється різноманітним предметним матеріалом залежно від ігрового задуму дітей, коли з'являються мешканці уявленого світу, тобто фігурки-персонажі, необхідні для гри. Це можуть бути умовно-узагальнені фігурки людей і тварин у поєднанні з різними багатозначними предметами (умовний пароплав, платформа на колесах тощо).

Ігрові макети умовно поділяють на два типи:

- макети-карти;
- макети-моделі.

Макети-моделі являють собою невелику площину із закріпленою на ній стійкою спорудою — будинком, який має фасадну частину й подане у вертикальному розрізі внутрішнє приміщення цього будинку, достатнє для здійснення в ньому ігрової дії.

У "ляльковому будинку" це кімнати (або кімнати на двох рівнях зі східцями) з невеликою кількістю закріплених у них предметів меблів (стіл, стільці, диван).

Макети-карти — це площини не менше 50 x 60 см із визначеними на них місцями для ігрових об'єктів та ігрового простору. Так на макеті-карті "Вулиці міста" кольором

виділяється дорога, тротуар, ігровий майданчик, окрім цього, територія доповнюється будиночками, магазинами, гаражами, автозаправкою, естакадою тощо.

ІГРОВІ МОДУЛІ

Це ігрові комплекти, об'єднані загальною темою (єдиним завданням), яка дозволяє змінювати ігрову ситуацію за задумом малюків. Саме ігрові модулі дозволяють легко створювати уявлене ігрове середовище. В одних випадках вони можуть стати транспортними засобами, в інших — будівельним матеріалом, меблями — залежно від того, що потрібно дітям у грі.

Ігрові модулі виготовляються з поролону у вигляді фіксованих об'ємних форм (куби, циліндри). Модулі різні за величиною, обшиті штучною шкірою або текстилем. Вони легко переносяться дітьми, бо виготовляються із текстилю, замінників шкіри, клейонки та набиваються поролоном. Якщо такі модулі виготовляються для дітей молодшого віку, то вони мають бути привабливими за кольором та оформленням.

Це можуть бути й надувні гумові елементи, басейни, манежі та ін.

Ігрові модулі легко переносяться дітьми і можуть частково реалізувати потребу творчого моделювання середовища дитиною.

Використання великих нейтральних по відношенню до будь-якого змісту гри предметів-модулів, дає можливість заміщувати не один об'єкт, а цілу предметну ситуацію.

Функціональну багатоваріативність можуть забезпечувати спортивні комплекси або куточки, якщо їх включити в композицію ігрового середовища.

Найпростіша атрибутика, ігровий матеріал, фізкультурне обладнання, підібрані дітьми й розміщені в спортивному куточку, сприяють розгортанню гри. Діти швидко стають артистами цирку, моряками, космонавтами імітують життя та поведки улюблених тварин. Поєднання спортивного та ігрового обладнання в сюжетно-рольових іграх сприяє не тільки розвитку рухів, а й збагачує зміст гри за задумом дітей.

Основна педагогічна функція вихователя — створення різноманітного предметно-ігрового середовища, яке забезпечує дитині активність і відповідає її бажанням та інтересам.

Література

1. Артамонова О.В. Предметно-пространственная среда: ее роль в развитии личности // Дошкольное воспитание. — 1995. — № 4.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ 2012
3. Виноградова Н.А. Сюжетно-ролевые игры для старших дошкольников: Практическое пособие / Н.А. Виноградова, Н.В. Позднякова. — М.: Айрис-пресс, 2008.
4. Зворыгина Е.В. Первые сюжетные игры малышей. — М.: Просвещение, 1998.
5. Игра дошкольника (Гл. "Педагогические требования к игрушкам") / Под ред. СЛ. Новоселовой. — М.: Просвещение, 1989.
6. Пріоритетні напрямки роботи дошкільної освіти на 2012-2013 навчальний рік: методичний аспект. — Запоріжжя, 2012.
7. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти / Наук. ред. О.Л. Кононко. — К.: Ред. жур. "Дошкільне виховання", 2003.